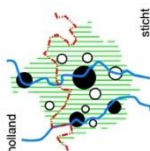

NIEUWSBRIEF

Februari 2018 nr. 02

STICHTS-HOLLANDSE HISTORISCHE VERENIGING
opgericht in 1957

gevestigd te Woerden

Werkgebied: De (voormalige) gemeenten: Bodegraven, Driebruggen, Harmelen, Kamerik, Linschoten, Montfoort, Oudewater, Snelrewaard, Willeskop, Woerden, Zegveld
Adres: Bekenlaan 20, 3448 XC Woerden / tel. 06-50 25 78 22 / mail@shhv.info / www.shhv.info
Bank: IBAN: NL42 RBRB 0943 3513 40 t.n.v. Stichtings-Hollandse Historische Vereniging te Woerden
KvK-nummer: 40.46.44.34

Uit het bestuur

Van de voorzitter

Oude Meesters en het weer

Kent u het beeld "De Drie Schaatsenrijders" op de hoek van de Oostdam en Stationsweg in Woerden? Niet alleen in Friesland kloppen sommige harten sneller als de winterse weersverwachting rept van vorst. Ook buiten de provincie waar de fameuze Elfstedentocht wordt gehouden, zijn er talloze schaatsenthousiasten die blijven hopen op de 16^e editie van deze Tocht der Tochten. Ik leerde zelf

schaatsen in de strenge winter van 1963, op de Ringvaart bij Lisse. En ja, in mijn jongere jaren had ik ook schaatskoorts. De 200 km van die magische tocht was me veel te veel, maar tochten van 50 kilometer of zo, dat was mooi.

De tot nu toe laatste Tocht dateert uit 1997, iets meer dan 21 jaar geleden. Sinds de eerste officiële editie, in 1909, was er nog niet eerder zo'n lange periode zonder Tocht. Vaak wordt de Elfstedentocht gezien als een oer-Hollandse traditie, maar in werkelijkheid is het fenomeen nog maar net iets meer dan een eeuw oud. De eerste vermelding van iemand die op één dag alle elf plaatsen in Friesland, die ooit stadsrechten hadden gekregen, op de schaats bezocht was van een zekere Pier in 1749. Schaatsen was in die dagen 's winters een noodzaak om je over enige afstand te kunnen verplaatsen. Een beetje geoefende rijder kwam zeker drie keer verder dan een paard.

De Drie Schaatsenrijders - Tacke Friso de Jong (Onderwijsgek-Wikipedia)

Winterlandschap met ijsvermaak, 1608. Hendrick Avercamp (Rijksmuseum – Web Gallery of Art)

Uit de 16^e en 17^e eeuw kennen we vele fraaie winterse taferelen, vastgelegd door onder andere Hendrick Avercamp (1585 – 1634) en andere Oude Meesters. Waarom juist toen? Het blijkt dat in de periode van de 15^e tot en met de 19^e eeuw de gemiddelde wereldtemperatuur 0,5 tot 1 °C lager lag dan in de 20^e eeuw. Deze periode heet wel de Kleine IJstijd, met als koudste periode het laatste kwart van de 16^e eeuw en het eerste kwart van de 17^e eeuw. Wetenschappers menen dat toen de zon een poos wat minder actief was dan normaal.

NIEUWSBRIEF

Februari 2018 nr. 02

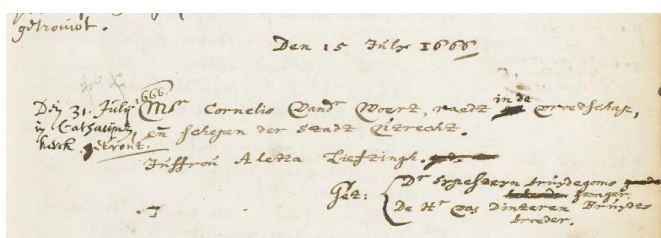
Vrijwel elke winter was streng, begon in november, eindigde in maart of april, en bracht veel ijs en sneeuw. Ook de zomers waren overigens frisser dan normaal. Romantische winterlandschappen? Door onze ogen waarschijnlijk wel, maar verreweg de meeste mensen woonden in slechte huizen en hutten. Verwarming was er niet. Geen pretje lijkt me! Op 20 februari kunt u meer horen over ijs en schaatsen!

Niek de Kort – SHHV voorzitter

Komende activiteiten

EXTRA LEZING in verband met het 60-jarig jubileum

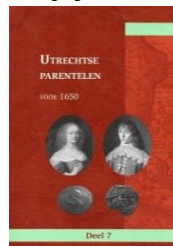
Maandag 5 februari, 20.30 uur – toegang gratis – LET OP: later aanvangstijdstip
***Het hoe en waarom van De Utrechtse Parentelen* – een lezing door Denis Verhoef**
Locatie: Het Kasteel, Woerden

Voorbeeld van een gedigitaliseerde bron van Het Utrechts Archief, ten behoeve van genealogisch onderzoek.

De Utrechtse Parentelen vormen een bijzondere verzameling in genealogisch Nederland. De delen bevatten gegevens over ruim 4.000 gezinnen met sterk uiteenlopende posities in de maatschappij waarin zij ooit leefden. Er zijn verbanden beschreven langs adellijke lijn, maar ook komen bestuurders, ambachtslieden, vrije boeren, geestelijken, kunstenaars en criminelen aan bod.

Denis Verhoef geeft uitleg over het hoe en waarom van deze parentelen, en daarmee krijgt u een mooi inkijkje in het prachtige vak van de genealogie! Denis Verhoef is voorzitter van de werkgroep "Utrechtse

Parentelen vóór 1650, uitgegeven door de Hollandse Vereniging voor Genealogie 'Ons Voorgeslacht'. De reeks bestaat uit zeven delen, waarvan deel vier tot en met zeven gelden als Liber Amicorum Nico Plomp, ter ere van zijn grote verdiensten als genealoog. In het kader van het 60-jarig jubileum heeft de SHHV bijgedragen aan de totstandkoming van het laatste deel. Voor meer informatie kunt u ook terecht bij: www.onsvoorgeslacht.nl. Meer informatie vindt u in de vorige Nieuwsbrief.

Dinsdag 20 februari, 20.00 uur – toegang gratis

***Nederland Schaatsland* – een lezing door Cees Eysberg, met na de pauze**
***IJstijden van alle tijden* – een lezing door Niek de Kort**
Locatie: De Dam, Wilhelminaweg 79, Woerden

Jan Blokhuisen, Sven Kramer en Koen Verweij worden in Sotsji Olympisch Kampioen op het onderdeel Team Achtervolging (bron: winterspelen.org).

Het enorme schaatssucces van Nederland in Sotsji in 2014 verwondert de hele sportieve wereld zodanig, dat zelfs de New York Times er aandacht aan schenkt. De internationale schaatsbond ISU overweegt de sport te hervormen. De dominantie van Nederland is niet alleen te verklaren uit de vele kunstijsbanen en de uitstekende organisatie van de commerciële ploegen. Ook de cultuur-geografische geschiedenis speelt een belangrijke rol. In de geschiedenis van het schaatsen neemt Nederland inderdaad een unieke positie in. Waarom wordt juist hier, en niet in andere landen met strengere winters, al eeuwenlang

NIEUWSBRIEF

Februari 2018 nr. 02

geschaatst door jong en oud, man en vrouw, rijk en arm? Dat is een interessante vraag, te meer omdat sport in de voorbije eeuwen nog geen algemeen maatschappelijk verschijnsel was waaraan individuen, maar ook naties prestige ontleenden. Waarom dus juist in Nederland? In de eerste plaats is er in Nederland veel oppervlaktewater dat vroeger een nagenoeg ononderbroken netwerk vormde en tot in de bewoonde wereld reikte, met bijvoorbeeld de grachten in de steden. In de tweede plaats zijn onze winters in het algemeen minder streng. De kou is niet te bar en ijsperiodes duren geen maanden, al zijn er in voorbije eeuwen uitzonderingen geweest. Vergelijk onze situatie maar eens met de maandenlange, niet aflatende, barre kou en dientengevolge oud, stroef ijs, en vaak onder een dik pak sneeuw zoals in Scandinavië. Bovendien zijn langlaufen en skiën daar aantrekkelijke alternatieven. Schaatsen was meer dan alleen maar vermaak of sport. Er werd oorlog gevoerd op de schaats en onze schaatscultuur werd definitief vastgelegd als nationaal cultureel erfgoed door beroemde winterschilders als Hendrick Avercamp.

De Vogelval, 1631 - Pieter Brueghel de Jonge (foto Paul Hermans)

Cees Eysberg is zelf verwoed schaatser (vier Elfstedentochten) en oud-universitair docent Geografie aan de Universiteit van Utrecht. Hij vertelt over de geografische omstandigheden, het waternetwerk, de ijssclubs, winterschilders, de Tachtigjarige oorlog, het ijs als vrijplaats, het Hollands imago, de Elf steden en de toekomst van het schaatsen. De lezing Nederland Schaatsland is gebaseerd op het gelijknamige artikel door Dr. Cees Eysberg in het tijdschrift Geografie van het KNAG van januari 2015.

Uitzicht over de Lüneburger Heide vanaf de Wilseder Berg, die in de voorlaatste ijstijd door gletsjers is opgestuwd (bron: Wikipedia).

af, in de vorm van zwerfstenen, grind, zand en keileem. Bij de laatste ijstijd (het Weichselien, zo'n 20.000 jaar geleden), kwam het ijs niet zo ver maar veranderden onze streken in een poolwoestijn. Temperaturen van $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$ zijn in de winter geen uitzondering. Nu ... leven we in een zogeheten interglaciaal, tussen twee ijstijden in. Waarom vertoont het klimaat – ijstijden vormen een wereldwijd fenomeen – op onze planeet zulke schommelingen? Sterrenkundigen hebben hiervoor een opmerkelijke verklaring... De tweede spreker, **Niek de Kort**, is voorzitter van de SHHV en sterrenkundige.

NIEUWSBRIEF

Februari 2018 nr. 02

Donderdag 22 maart, 20.00 uur – toegang gratis
Koning Arthur – een lezing door Frank Brandsma

Locatie: De Dam, Wilhelminaweg 79, Woerden

Voorafgaand houden wij de Algemene Ledenvergadering (Jaarvergadering), aanvang 19.30 uur.

Verhalen over koning Arthur zijn er volop, maar heeft hij eigenlijk wel bestaan? En zo ja, waar en wanneer dan? Deze vragen zullen centraal staan in de lezing, waarbij archeologische kennis wordt gecombineerd met tekstuele bronnen. Meer informatie in de volgende Nieuwsbrief!

Vooruitblik lezingen – aanvang 20.00 uur, toegang gratis tenzij anders vermeld

Maandag 16 april 2018 Willemein Floet – *Hofjes* – De Dam, Woerden

Dinsdag 15 mei 2018 Jan Burgers – *Het Schrift in de Middeleeuwen* – De Dam, Woerden

Vrijdag 18 mei 2018 Excursie – in relatie tot de lezing van 15 mei – naar de *Koninklijke Bibliotheek in Den Haag* onder leiding van Ed van der Vlist. Aan de hand van middeleeuwse (geïllumineerde) handschriften en oorkonden illustreert hij de geschiedenis van het schrift. Nadere informatie over de kosten voor deelname, aanvangstijden en het aanmelden volgt in een van de volgende Nieuwsbrieven.

Wetenswaardigheden

De Bieb Onder Water – Bibliotheek Woerden, tot en met 8 maart 2018

Daarna in bibliotheken in het gebied van de Oude Hollandse Waterlinie

Het Rampjaar, 1672. De Franse Zonnekoning Lodewijk XIV valt met zijn gigantische leger ons land binnen. Maar dan: De Hollanders hebben een geheim wapen... 'De Waterlinie'! In een tentoonstelling, speciaal gemaakt voor bibliotheken, ziet u het verhaal achter dit geheime wapen van de Hollanders. De expositie omvat zeven infozuilen, een interactief sprekend schilderij waarop de Zonnekoning zijn verhaal vertelt, en nog veel meer! Kijk voor meer informatie op www.biebonderwater.nl.

Tips

Neem een kijkje op onze **website** shhv.info. Daar staat een foto uit de eerste wereldoorlog, waarover we meer willen weten. Helpt u ons verder? Reacties: mail@shhv.info.

Er staat elke maand een artikel in de **Woerdense Courant** over het 'Beeld van de maand'. In februari gaat dat artikel over ... "De drie Schaatsenrijders"! En in het **Rijksmuseum** is nog tot en met 31 maart een tentoonstelling te zien met prenten en tekeningen over schaatspret, én de Kleine IJstijd. Kijk op www.rijksmuseum.nl/nl/nu-in-het-museum/tentoonstellingen/schaatspret-in-het-rijksmuseum.

Voor alle leden is het **jubileumcadeau**, verpakt in een stevige koker, af te halen bij de boekentafel die u vindt bij onze lezingen. De kaarten worden niet toegezonden. Afhalen bij Peter van der Horst, Oudelandseweg 28 te Woerden, is weer mogelijk. Maak een afspraak via telefoonnummer 06 5420 0491.

Deze Nieuwsbrief is namens het bestuur samengesteld, onder dank aan de vele informanten en tipgevers. **Suggesties voor de volgende Nieuwsbrief? Mail de informatie naar mail@shhv.info**